

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Кваліфікаційна робота магістра

на тему:

**«ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

Виконав: здобувач вищої освіти
ОС «магістр»
Т1-М22 групи
спеціальності 242 Туризм

Максим БОГУТСЬКИЙ

Науковий керівник: доцент,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри туризму та
готельно-ресторанної
справи

Тетяна МАРУСЕЙ

Рецензент: доцент, кандидат економічних
наук, доцент кафедри менеджменту

Оксана ЛАВРУК

Кам'янець-Подільський – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ.....	6
1.1. Екологізація туризму як умова сталого розвитку.....	6
1.2. Екоінновації як основа екологізації.....	15
1.3. Сертифікація сталого туризму в Україні.....	23
Висновки до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ.....	35
2.1. Екотуристичний потенціал Хмельницької області як складова сталого розвитку регіону.....	35
2.2. Глемпінг як перспективний напрям екологічного туризму в Україні.....	45
2.3. Зелений туризм в умовах сталого розвитку.....	53
Висновки до розділу 2.....	62
РОЗДІЛ 3. ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	66
3.1. Проблеми та перспективи екологічного туризму в Україні.....	66
3.2. Екологічний готель як інноваційна концепція індустрії гостинності.....	75
3.3. Післявоєнний розвиток екотуризму в Україні: вітчизняний досвід.....	85
Висновки до розділу 3.....	95
ВИСНОВКИ.....	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	100
ДОДАТКИ.....	109

ВСТУП

Актуальність теми. Екологічний туризм поступово починає займати значиму нішу в світовій індустрії туризму. За прогнозами експертів Всесвітньої туристичної організації (ВТО) екологічний туризм буде і надалі розвиватися такими ж високими темпами. Це в першу чергу благотворно вплине на економічний розвиток країн, що розвиваються, які ще не втратили свої безцінні природні ресурси. В Україні є природні території, що мало змінені діяльністю людини, тому екологічний туризм з відповідальним ставленням до природи і якнайменшим впливом на довкілля має перспективи для розвитку. Цей вид туризму сприяє стійкому розвитку територій, передбачає участь місцевого населення у наданні послуг, створює економічні стимули до охорони довкілля. Розвиток екологічного туризму орієнтований на збереження етнокультурного середовища, відновлення і збереження традиційного способу життя місцевого населення, його культури та етнографічних особливостей. Екологічний туризм є одним з найбільш перспективних видів туризму в усьому світі. Отже, тема дослідження є досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження розвитку екологізації туризму як інноваційної технології є предметом вивчення зарубіжних та вітчизняних вчених. Серед українських дослідників, які займаються даною проблемою, можна назвати: Обиход Г. О., Марусей Т.В., Пригара О.В., Сагайдак Ю.А., Харченко Т.Б., Гапоненко Г.І., Власова Н., Євтушенко О. В., Шамара І. М., Смирнова В., Семененко Н., Давидова О., Табенська А.І., Маклашина Л., Сафранов Т.А., Полетаєва Л.М., Зінчук Т.О., Грищенко О.Ф., та інших. Не дивлячись на значну кількість праць, присвячених даній тематиці, існує необхідність більш глибокого осмислення екологізації туризму.

Мета дослідження – розкриття теоретичних засад екологізації туризму, аналіз основних тенденцій розвитку екологізації в туристичній галузі, характеристика перспектив розвитку екологізації туризму.

Для досягнення поставленої мети були сформовані та вирішені такі **завдання**:

- провести аналіз теоретичних засад екоінновацій як основи екологізації туризму в умовах сталого розвитку;
- дослідити сертифікацію сталого розвитку туризму в Україні;
- проаналізувати екотуристичний потенціал Хмельницької області;
- розглянути глемпінг як перспективний напрям екологічного туризму;
- дослідити зелений туризм в умовах сталого розвитку;
- обґрунтувати проблеми та перспективи екологічного туризму в Україні;
- рекомендувати екологічний готель як інноваційну концепцію індустрії гостинності;
- запропонувати післявоєнний розвиток туризму в Україні.

Предмет дослідження – є теоретичні та практичні аспекти дослідження екологізації туризму.

Об'єкт дослідження – процес екологізації туризму.

Методи дослідження. Для написання даної роботи використовувалися такі методи дослідження:

- узагальнення та систематизації (для визначення термінів, для формування висновків даного дослідження);
- табличні методи (для наочного зображення статистичного матеріалу, візуалізації теоретичних та практичних положень).
- SWOT-аналіз (для аналізу сильних та слабких сторін, можливостей і загроз екологічного туризму в Україні).

Інформаційною базою дослідження були законодавчі та нормативно-правові акти, наукові статті щодо розвитку екологізації туризму в Україні та

світі; наукові доробки вітчизняних та зарубіжних вчених за темою дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному дослідженні післявоєнного розвитку екотуризму в Україні.

Практичне значення отриманих результатів. У кваліфікаційній роботі сформульовано теоретичні положення та обґрунтовано практичні рекомендації, які спрямовані на покращення результативності та ефективності екологізації в туристичній галузі.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження висвітлені у авторських наукових публікаціях: 1) Богутський М. Екологізація туристичного та готельного бізнесу. Молодь і науковий прогрес у соціально-економічному та освітньому просторі суспільства: Матеріали IV Міжнародної наукової студентської конференції (м. Кам'янець-Подільський, 28-29 листопада 2022 р.). Кам'янець-Подільський, 2022. 514 с.; 2) Богутський М. Екологічні проблеми сучасності: зб. матеріалів V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, 13 квітня 2023 року / за наук. ред. ректора, доктора економічних наук, професора В. Іванишин. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2023. 227 с.

Структура та обсяг роботи. Дана робота складається із вступу, 3 розділів, кожен з яких, в свою чергу, складається з 3 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 109 сторінок. В роботі міститься 8 таблиць, 6 рисунків та 2 додатки. Кількість використаних джерел: 77.

ВИСНОВКИ

У роботі узагальнено теоретичні засади екологізації туристичної галузі, аналіз основних тенденцій сталого розвитку в туризмі та впровадження інноваційних технологій та пріоритетних напрямів в туристичну галузь.

В ході проведення даного дослідження було досягнуто мету та виконано ряд завдань. Завдяки цьому можна сформулювати наступний перелік висновків.

1. Впровадження екологічних інновацій дає змогу забезпечити взаємодію між економічним розвитком і захистом довкілля. Таким чином, основні завдання, які сьогодні по стають перед країнами в рамках екологоорієнтованого інноваційного розвитку, полягають у зниженні ресурсо та енергоємності виробництва та розширенні практики рециклінгу. За сучасних умов глобальних трансформаційних процесів впровадження екологічних інновацій стає пріоритетним напрямком розвитку економіки, забезпечуючи сталий розвиток та конкурентоспроможність національного господарства як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Більш детального розгляду потребують механізми просування новітніх технологій у виробництво та створення передумов переходу до нової економіки, стимулювання технологічних інновацій.

Проведений аналіз підходів до трактування дефініції «екоінновації» та аналіз низки існуючих класифікацій цього поняття, дозволяє зробити висновок, що еко-інновації це комплексне поняття, яке можна розглядати як продукт інноваційної діяльності характерними рисами якого є комерційна спрямованість, достатньо високий рівень ризику та значне інтелектуальне наповнення.

2. Важливими способами правового регулювання в галузі туризму є стандартизація туристичної діяльності та сертифікація туристичного продукту. Сертифікована система якості туристичного підприємства дозволяє йому розширити коло надійних партнерів, підвищити свою конкурентоспроможність. Сертифікація в умовах ринкових відносин – це

визнаний у світі спосіб незалежного підтвердження (оцінки) відповідності продукції, робіт і послуг установленим вимогам. Запровадження сертифікації туристичного продукту, гармонізованої з міжнародними стандартами, – це необхідна умова інтеграції України у світовий туристичний простір. Тому використання як інструменту екологічної політики сертифікації сталості туристичних операторів та DESTИНАЦІЙ створює передумови для успішного розв'язання низки найважливіших соціальних та економічних проблем туристичної сфери. Важливо те, що схеми сертифікації мають бути прозорими, щоб викликати довіру. Багато отриманих цифр і показників сертифікації часто є недоступними для споживача. На відміну від інших схем сертифікації, акредитація сталого туризму часто вимірює розвиток, або намагається відстежити прогрес порівняно з невідомою базовою лінією.

Провідні держави світу, в тому числі Україна, проводять ефективну політику розвитку туризму, мають дієві механізми її реалізації, в основі яких лежить належне нормативно-правове забезпечення. Законодавство у сфері туризму постійно вдосконалюється та оновлюється, провадиться ефективна робота з врегулювання туристичної діяльності та захисту громадян, які користуються послугами туристичних підприємств. Пріоритетними напрямками розвитку туристичної політики стали: захист прав туристів, інформаційне забезпечення сфери туризму і надання інформаційної та фінансової підтримки туристичним підприємствам. А розроблення нового стандарту "ISO/PAS 5643:2021 «Туризм та пов'язані послуги – Вимоги та рекомендації щодо зменшення поширення COVID-19 в індустрії туризму», є допомогою туристичним організаціям щодо безпеки як безпосередньо туристів так і працівників туристичної галузі. Також прийнятий Європейською комісією CEN Європейський туристичний знак COVID-19 буде життєво важливим інструментом для безпечного відкриття туристичного сектору та відновлення довіри споживачів.

3. Сьогодні особливо зростає значення регіональної туристичної політики. Хмельниччина є одним із регіонів перспективного розвитку

туризму в Україні. про це свідчать вигідні особливості її географічного розташування, сприятливий клімат, багатство природно-ресурсного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалу. Основними завданнями розвитку туризму на Хмельниччині є формування туристично-рекреаційного комплексу для задоволення потреб населення у санаторно-курортному лікуванні, відпочинку і туризмі; формування ринку конкурентоздатних на міжнародному рівні рекреаційних послуг на основі ефективного використання наявних природних і культурно-історичних ресурсів та залучення максимальної кількості туристів на територію області, збільшення обсягів надходження коштів, у тому числі валютних, до місцевих бюджетів, збереження чистоти природного довкілля та охорона рекреаційних ресурсів області.

Хмельниччина має величезні ресурси для надання туристсько-екскурсійних послуг. Область характеризується невисокою концентрацією промисловості, сприятливою екологічною ситуацією і значним потенціалом рекреаційних ресурсів. Поєднання ландшафтних та історико-культурних ресурсів на її території створює необхідні передумови для активізації розвитку туризму. На стан кон'юнктури у будівництві та інфраструктурі позитивно впливає збільшення об'єктів туризму, оновлення готельного господарства, що дозволяє вирішити проблеми зайнятості у регіоні.

4. Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що екотуризм – це важливий вид туристичної діяльності, який може бути стимулом сталого розвитку господарської діяльності відповідної території, мати значний вплив на збереження природного середовища та нести потужну просвітницьку та виховну функцію. Форми реалізації екотуризму змінюються та розширюються, з'являються нові підходи до організації екотуристичної діяльності. Нині існує тенденція до підвищення рівня сервісу та комфорту для відпочинку на природних територіях. Саме такою новою, перспективною формою організації екотуризму є глемпінг. На нашу думку, глемпінг сприятиме підвищенню зацікавленості до екотуризму, допоможе залучити

нові цільові групи споживачів, сприятиме формуванню екологічної свідомості та екологічної освіченості громадян. Перспективами подальших досліджень у цій сфері є розроблення методичних положень з організації глемпінгів та визначення можливостей для створення глемпінгів в Україні.

5. Зелений туризм набуває найбільшої популярності і розповсюдженості з точки зору нівелювання викликів економічної кризи у зв'язку з пандемією. Світові стратегії соціально-економічного й екологічного розвитку посилюють значення цієї галузі як найважливішої сфери життєдіяльності. Перехід України на засади самоврядування та самозабезпечення внаслідок процесів децентралізації – також стимулюючий чинник підвищення ефективності економічного розвитку сільських територій на основі зеленого туризму і місцевих природних ресурсів. Саме зелений туризм продукує суспільні блага та визначений як пріоритетний сектор диверсифікації сільської економіки і підтримки добробуту, та потребує неординарних заходів у період тривалих обмежень туристичних потоків між країнами світу.

Стратегія розвитку зеленого туризму об'єктивно вимагає створення таких умов, які б відповідали Цілям сталого розвитку, а також формуванню механізмів та інструментів для їх реалізації як на регіональному, так і загальнодержавному рівнях.

6. Отже, екологізація туризму розглядається нами як послідовне впровадження ідей парадигми «зеленої» економіки і міжнародного досвіду збереження природи і стійкого навколишнього середовища у сфері природоохоронного законодавства, рекреаційно-туристичної діяльності, регіонального управління, розробки «зелених» технологій, екологічної освіти та рекреаційного природокористування. Екологічний туристичний продукт повинен відповідати таким вимогам, як: екологічність транспорту, екологічність споживаних продуктів харчування, збір і екологічна переробка сміття по шляху проходження, екологічні будматеріали, використовувані при

зведенні об'єктів розміщення туристів, посильну участь всіх суб'єктів туристичної індустрії у вирішенні екологічних проблем регіону.

7. Готельна індустрія сьогодні потребує значного перезавантаження, в тому числі впровадження нових екологічних інновацій. Проектування подальшої роботи екологічних закладів та удосконалення існуючих підходів, вимагає врахування новітніх технологій та змін настроїв та попиту клієнтів, швидкого реагування на суспільні виклики щодо екологізації суспільства а також адаптування їх до особливостей галузі загалом. Сучасний світ формує нові вимоги та виклики для бізнесу загалом, та еко-готельної індустрії, зокрема. Значної актуальності набувають питання впровадження сучасних технологій під час проектування подальшої роботи еко-готелів та розширення послуг, що пропонуються гостям закладів екологічної спрямованості.

8. Екотуризм є важливим напрямом розвитку туризму в Україні. Країна має багату природну спадщину, що приваблює туристів з усього світу. Проте, екотуризм в Україні, на відміну від європейських країн, у довоєнний період не мав достатньої уваги від уряду та бізнесу, що затримувало розвиток цієї галузі. Для забезпечення розвитку екотуризму в Україні у післявоєнний період необхідно створити нову та розвивати існуючу туристичну інфраструктуру в районах з високим потенціалом для цього напрямку. Це може враховувати будівництво туристичних маршрутів, побудову екопоселень і споруд для рекреації на природі. Також важливо розвивати туристичні послуги, що сприяють екологічному розвитку регіонів, наприклад, екологічне харчування та використання екологічних матеріалів у будівництві. Одним з шляхів розвитку екотуризму в Україні є збереження та захист природних зон, що мають високу екологічну цінність. Відновлення та збільшення площі природної зеленої зони може стати ключовим фактором у привабленні туристів. Також важливо здійснювати екологічний контроль за розвитком туризму, щоб забезпечити збереження природних ресурсів та біорізноманіття. Важливою також є співпраця з міжнародними організаціями,

що займаються екотуризмом, для впровадження міжнародних стандартів і рекомендацій щодо розвитку цієї галузі. Крім того, важливим фактором є залучення інвестицій для розвитку екотуризму, що дозволить створити нові робочі місця та забезпечити стабільний ріст туристичної індустрії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айсель Ізмаїл гизи, Н., & Зайченко, М. (2022). Екологічні інновації: підтримка сталого розвитку процесів, продуктів та послуг. Економіка та суспільство, (46). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-37>
2. Безугла Л. С. Розвиток екотуристичної інфраструктури на регіональному рівні. The 7th International scientific and practical conference “Modern science: problems and innovations” (September 20-22, 2020). SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2020. С. 393-399.
3. Берзіна С. В., Яреськовська І. І. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти: посібн. Київ: Видавництво «Інститут екологічного управління та збалансованого природо-користування», 2017. 134 с. URL: <https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf>
4. Бойко В. О. Екологічний туризм як складова зеленої економіки. Ефективна економіка. 2021. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.73>.
5. Велика промислова екологізація або як здійснюють екомодернізацію підприємств у ЄС. URL: <https://ecolog-ua.com/news/velyka-promyslova-ekologizaciya-abo-yak-zdiysnyuyut-ekomodernizaciyu-pidpryyemstvu-yes>
6. Г.О. Обиход. Екоінновації як основа екологізації економічного розвитку: проблематика та шляхи впровадження в західних регіонах України. / Г.О. Обиход, А.А. Омельченко, В.В. Бойком // «Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України». – Інвестиції: практика та досвід № 17/2015. С. 8-11.
7. Гапоненко Г. І., Євтушенко О. В., Шамара І. М. Проблеми та перспективи екологізації туризму в Україні. // «Державний вищий навчальний заклад «Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна». — Проблеми економіки № 1 (47), 2021. С 5-9.

8. Глемпінг в Україні: куди поїхати? URL: <https://34travel.me/gotoukraine/post/glampingua>
9. Грищенко О.Ф. Використання грінвошингу як технології екологізації бізнесу: поняття, детермінанти та драйвери / О.Ф. Грищенко, Є.О. Голишева // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2020. – Вип. 46. – С. 47-54.
10. Довгаль О. В., Безугла Л. С. Регіональна інноваційна модель розвитку екотуристичної інфраструктури. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2020. № 2 (106). С. 27-37. Doi: [https://doi.org/10.31521/2313-092X/2020-2\(106\)-3](https://doi.org/10.31521/2313-092X/2020-2(106)-3).
11. ДСТУ 9105:2021 Туристичні послуги. Сільський туризм. Загальні вимоги. Класифікація засобів розміщення.
12. ДСТУ ISO 18065:2016. Туризм та пов'язані послуги. Туристичні послуги, що надаються на природоохоронних територіях. Вимоги.
13. Екотуризм як важлива складова стратегії сталого розвитку України [Електронний ресурс]. – URL: <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/24.pdf>.
14. Європейський зелений курс для України: важливі рішення і проблеми. URL:<https://ecolog-ua.com/news/yevropeyskyy-zelenyy-kurs-dlya-ukrayiny-vazhlyvi-rishennya-ta-problemy>
15. Європейський комітет стандартизації (CEN): офіційний сайт. URL: www.cen.eu
16. Закон України «Про екологічну мережу» від 24.06.2004 року № 1864-IV: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text>
17. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. №40-IV: URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
18. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР із змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>

19. Зінчук Т.О., Усюк Т.В. Зелений туризм в умовах сталого розвитку та викликів економічної кризи. // «Поліський національний університет, м. Житомир». – Проблеми економіки № 3 (45), 2020. С. 12-16.
20. Ковалевська, І. (2021). Стандартизація як інструмент державного управління туристичною діяльністю в сучасних умовах. Економіка та суспільство, (33). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-41>
21. Колесник М. В., Касьянова Н. В., Чернишова Т. В. Маркетингова стратегія як фактор розвитку інноваційної інфраструктури. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022. Том 7, № 3. С. 155 –162.
22. Ліпич Л.Г., Хілуха О.А., Кушнір М.А. Екологічний компонент стратегії сталого розвитку готельного підприємства. // «Луцький національний технічний університет, Львівський університет бізнесу та права, Український католицький університет». – Національна економіка Інтелект ХХІ № 2 '2021. С. 56-59.
23. Ліпич Л.Г., Хілуха О.А., Кушнір М.А. Економіка замкнутого типу як передумова парадигми сталого економічного розвитку. Науковий погляд: економіка та управління/ Видавничий дім «Гельветика». 2022. № 1 (77). С. 36-44.
24. Ліпич, Л. Г., Хілуха, О. А., Кушнір, М. А., & Кошовий, Б.-П. О. (2023). Комплементарність концепції економіки сталого розвитку та «зеленої економіки». Академічні візії, (19). вилучено із <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/363>
25. М. Габа, О. Бобровська. Значення екологізації туризму для екологічно збалансованого розвитку економіки. // Національний університет «Львівська політехніка». —Львів: Панорама, 2018, С. 305-307.
26. Мазурова, О. Ю. Розвиток органічного сільського господарства / О. Ю. Мазурова // Міжнародний сільськогосподарський журнал. – 2016. - № 3. – С. 15-18.
27. Марусей Т.В. Еко-інноваційна концепція сфери гостинності. Захист і відновлення екологічної рівноваги та забезпечення самовідновлення

екосистем: колективна монографія; за заг. ред. Т. О. Чайки. Полтава: Видавництво ПП «Астрая», 2023. С.155-165.

28. Марусей Т.В. Екологізація туризму як екологічно збалансований розвиток економіки. Екологоорієнтовані підходи відновлення техногенно забруднених територій і створення сталих екосистем: колективна монографія; за заг. ред. Т. О. Чайки. Полтава: Видавництво ПП «Астрая», 2022. С.143-152 с.

29. Марусей Т.В. Екологізація як інноваційна концепція індустрії гостинності. Стійкий розвиток сільських територій у контексті реалізації державної екологічної політики та енергозбереження: кол. моногр.; за заг. ред. Т. О. Чайки. Полтава: Видавництво ПП «Астрая», 2021. 408 с.

30. Марусей Т.В. Екологічні інновації в розвитку індустрії гостинності. Розвиток сільських територій на засадах екологічності, енергонезалежності й енергоефективності: матеріали I Міжнар. наук. практ. конф. (Полтава, 5 травн. 2021). Полтава: РВВ ПДАА, 2021. С. 101-104.

31. Марусей Т.В. Імперативи еко-інноваційного розвитку готельного господарства. Ефективна економіка. 2023. №3. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1300>. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.3.43>

32. Марусей Т.В. Особливості функціонування готелів в Україні в умовах воєнного стану. Ефективна економіка. 2023. №4. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/1657>

33. Марусей Т.В. Статистичні дослідження туризму в умовах сталого розвитку. Агросвіт. 2023. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit>

34. Марусей Т.В. Сучасні енерготехнології в готельно-ресторанному бізнесі. I Міжнародна науково-практична конференція «Гостинність і туризм майбутнього: наукові та практичні горизонти». (м. Київ, 17-18 травня 2022 р.). URL. <https://nubip.edu.ua/node/1297/11>

35. Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) : офіційний сайт. URL: www.iso.org

36. Міжнародна програма «BlueFlag». URL: <https://www.blueflag.global>.
37. Міністерство економіки України. Галузеві стандарти. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=ecfd6c5a-1760-4d8d-a931-3a63f64e2310&title=GaluzeviStandarti>
38. О.П. Матеюк, Г.А. Білецька, А.О. Дячук, О.О. Єфремова. Оцінка екотуристичного потенціалу Хмельницької області як складової сталого розвитку регіону. // «Хмельницький національний університет». – Вісник хмельницького національного університету, №2, 2020 (283), с. 235-240.
39. Олійник О.В. «Перспективи розвитку готелів у стилі глемпінг в Україні» / Економіка, управління та адміністрування // О.В. Олійник, Т.Л. Мостенська, Г.М. Тарасюк, А.О. Чагайда. – 2020. – 4 (90). С. 38–46. Doi: 10.26642/ema-2019-4(90)-38-46.
40. Олійник О.В., Мостенська Т.Л., Тарасюк Г.М., Чагайда А.О. Перспективи розвитку готелів у стилі глемпінг в Україні. Економіка, управління та адміністрування. 2019. № 4(90). С. 38–46.
41. Паньків Н., Бик В. Екологізація готельно-ресторанної сфери в контексті сталого розвитку туризму в Україні. // Національний університет «Львівська політехніка». – Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2023. №2 (316). С. 146-156.
42. Паньків Н.Є. характеристика екотуристичного потенціалу України в умовах війни / Н.Є. Паньків // Креативний простір України та світу: кол. моногр. – Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. – С. 154-162
43. Писаренко Т., Кваша Т., Рожкова Л. Інноваційна діяльність в Україні у 2019 році: науково-аналітична доповідь. Київ: УкрІНТЕІ, 2020.
44. Післявоєнне відновлення туризму в Україні [Електронний ресурс]. – URL: https://tourlib.net/statti_ukr/sira.htm.
45. Поворознюк, І., & Нещадим, Л. (2022). Перспективи розвитку глемпінгу для регіональної індустрії гостинності. Економіка та суспільство, (37). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-13>

46. Покоłodна М.М., Полчанінова І.Л., Рябєв А.А. Глемпінг як перспективний різновид туризму та готельного бізнесу. Бізнес Інформ. 2021. № 6. С. 157–169.
47. Посохов І.С., Сагайдачна А. В. Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. // «Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна». – Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм.» Вип. 9, 2019, С 203-211.
48. Пригара О.В, Грабар М.В. Екологізація туризму як умова сталого розвитку. Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». Національна економіка Інтелект ХХІ № 5 2021. С. 16-19.
49. Приходько. І. Підходи до трактування сутності поняття «Еко-інновації». // «Львівський національний університет імені Івана Франка». — Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» № 2(42), 2018, С 46-48.
50. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року. Проект Закону України 9015 від 07.08.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64508.
51. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 20.09.2021).
52. Роїк О. Р., Недзвецька О. В. Шляхи розвитку туристичної сфери України у воєнний період. Вісник ХДУ. 2022. № 46. С. 11–15. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2022-46-2>
53. Сагайдак Ю.А, Харченко Т.Б. Упровадження екологічних інновацій як імпульс переходу до глобального зеленого курсу. «Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ». — Підприємництво і торгівля. № 29, 2021. С. 61-65.
54. Сафранов Т.А., Полетаєва Л.М. Проблема екологізації рекреаційно-туристичної діяльності в Україні. Людина та довкілля. Проблеми неоекології. 2016. № 3–4 (26). С. 51–61.

55. Сільський зелений туризм – від роз’єднаних садиб до територіальних кластерів. URL: <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/Rutynskyy-Silskyy-zelenyy-turyzm2018-book.pdf>
56. Соловій, І., Адамовський, О., & Бурда, Ю. (2023). Сертифікація сталого туризму: переваги та недоліки. Економічний простір, (185), 110-114. Doi: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-20>
57. Стан навколишнього середовища у Хмельницькій області в 2022 році. URL: https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=1625
58. Стренковська А. Ю., Євдокімова О. М. Проблеми та перспективи розвитку зеленого туризму в Україні. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 38- 2. С. 41-44.
59. Ступень М.Г. Особливості функціонування системи регулювання сталого туризму. Збалансоване природо-користування. 2018. № 4. С. 5–10.
60. Табенська А.І., Прилуцький А.М. Проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. // «Вінницький національний аграрний університет». — Економіка та суспільство № 51, 2023, С 2-6
61. Федорченко В., Федорченко-Кутуєв П., Федорченко Н., Василець О. Туризм – потенціал відновлення та модернізації українського суспільства. Вісник НТУУ КПІ. 2022. № 4(56). С. 17–29. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.4\(56\).269585](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.4(56).269585).
62. Харченко Т. Б. Екологічна інноваційна діяльність як основа сталого розвитку. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського: Серія “Економіка і управління”. 2021. Том 32 (71). No 1. С. 26 – 31.
63. Центр екологічної сертифікації та маркування: офіційний web-сайт URL: <https://www.ecolabel.org.ua/>.
64. Цілі сталого розвитку 2016-2030. URL : <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-stalohorozvytku>
65. Як громада розвиває зелений туризм на Бакоті. Практичний кейс. URL: <https://agroportal.ua/blogs/prakticheskii-keis-kak-obshchina-razvivaet-zeleniy-turizm-na-bakote>

66. Bezuhla L. S. (2020). Regional Features of Ecotourism Activity Development in Ukraine: Comparative Analysis. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (39), pp. 50-57. Doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).50-57](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).50-57)
67. Dziuba R. Sustainable development of tourism e EU ecolabel standards illustrated using the example of Poland. *Comp. Econ. Res.* 2016. Vol. 19(2). P. 112–128. DOI: <https://doi.org/10.1515/cer-2016-0016>
68. Green Key: web-site, available at. URL: <https://www.greenkey.global/>
69. Hotel Industry: Everything You Need to Know About Hotels. URL: <https://www.revfine.com/hotel-industry/>
70. How to be a sustainable tourism business. URL: <https://www.cbi.eu/market-information/tourism/how-be-sustainable-tourism-business>.
71. Kesidou, E., & Demirel, P. On the drivers of Eco-innovations: Empirical evidence from the UK. *Research Policy*. 2018. No.41, pp. 862–870.
72. Raiony Khmelnytskoi oblasti / Khmelnytska oblasna derzhavna administratsiia [Elektronnyi resurs] / URL: <https://www.adm-km.gov.ua/?pageid=60550>.
73. Sustainable Development Goals. URL: <https://iisd.org/topic/sustainable-development-goals>
74. Sustainable travel practices get a boost with Preferred by Nature's updated standard. April 4, 2023. URL: <http://surl.li/ihyua>.
75. Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030 / World Tourism Organization and United Nations Development Programme. 2017. Highlights, UNWTO, Madrid. 36 p.
76. What Are Sustainable Tourism Certification Schemes and Do They Work? URL: <https://www.solimarinternational.com/what-are-sustainable-tourism-certification-schemes-and-do-they-work/>.
77. Zhylynska, O., Sitnicki, M., Vikulova, A. Systematic Assessment of Innovative Potential of a Research University. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5. № 2. DOI: 10.30525/2256-0742/2019-5-2-38-44.